

խորքի և յղացքի պակասը սփիւռքի մեր զրականութեան ճիշդ վերածած է ճիշդ միայն, առանց ամբողջացնելու սերունդի մը կերպարանքը եղող նկարագրին բոլոր գիծերը: Քառորդ դար է որ հայ սփիւռքը, հակառակ իր փափաքներուն և ճիգերուն, ի վիճակի չեղաւ ստեղծելու միակտուր և պայծառ ազգային զիտակցութիւն, իր մշակութային և ընկերային կրկնակ մարգերուն վրայ, ի վերջոյ պէտք է խոստովանիլ թէ զրականութիւնը ընկերութեան հաւատքի, հաստատ կենցաղի վիճակներէն առաւելաբար կ'առնէ իր թափը, սնանկով ժողովուրդի մը կենսունակութեան աղբերակներէն:

ԿՐԹՆԱԿԱՆ

ԱՆՄԱՀՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԻՒՆԸ

Զ. — Դալ կեանքին բոլոր փաստերուն անբաւական թուելուն հիմնական պատճառը սա է որ անոնց ստուգումը բացարձակապէս անկարելի է: Երկրաբանութեան մէջ ենթադրութիւնները անկասկած կրնան ստուգուել զանոնք ենթարկելով տեսանելի և չօշափելի իրողութիւններու փորձին: Բայց ապագայ կեանքի մասին ենթադրութիւնները, խնդրին բնոյթով, չեն կրնար հաստատուիլ անդրգերեզմանական փորձերու զիմելով: Երբ, այս առարկութեան իբր պատասխան կ'ըսուի թէ պահանջել փաստի տեսակ մը որ անհրաժեշտօրէն հարցէ դուրս է, անբանաւոր խնդրանք մըն է, ակներեւ է որ այս պատասխանը հարցը աւելի չի լուսաբաներ: Այս մասին իսկապէս արդիւնաւոր նկատողութիւնը սա է որ յաւիտենական կեանքի ենթադրութեան ստուգումը բոլորովին անկարելի է: Անմահութիւնը միայն ապագայ աշխարհին չվերաբերիր. ան կը վերաբերի ներկայ գոյութեան, որովհետեւ, ինչպէս ըսած ենք, եթէ մարդ ունէ ձեռք անմահ է, հիմա ալ անմահ է: Հետեւաբար, մարդ ամէն անգամ որ կը սկսի ապրիլ այնպէս որ իբր թէ անմահ ըլլար, կ'ենթարկէ ճշմարտութիւնը կեանքի փորձին և անոր գործնական հետեւանքներուն սահմաններուն մէջ կը փնտռէ անոր վաւերականութեան ստուգումը: Աշխարհ մը ուրուն մէջ թոյնը զօրաւոր ըրաւ մարդիկը և

սնունդները զանոնք կործանեցին աւելի անբանաւոր պիտի չըլլար քան աշխարհ մը որուն մէջ նենգութիւնը մեծ նկարագիրներ չինեց մինչդեռ կիրարկուած ճշմարտութիւնը յանգած է անարգ ոգիի և անարժան կեանքի: Արդարեւ, մենք թոյն կը կոչենք արսէնիքը ճիշդ որովհետեւ մեզ կը կործանէ և լաւ հացը՝ սնունդ, որովհետեւ մեզ կը կազմէ: Այսպէս գործնական կեանքի մէջ ճշմարիտ կը համարենք այն բաները որոնք, իբր ճշմարիտ առնուած, օգտակար են. իսկ սուտ այն բաները որոնք պիտի չստուգուին կեանքէն իրենց ունեցած տարբերութեամբ: Այն երկրաչափը որ, կամուրջ մը շինելու ձեռնարկած է, նախ և առաջ կը ծրագրէ իր յատակագիծերը ուսողութեան օրէնքներուն համեմատ, յետոյ զանոնք կ'ենթարկէ փորձագէտներուն վաւերացմանը, և յետոյ շինելով իր շէնքը, կը սպասէ ամբողջացած գործին մէջ իր դատողութեան վերջնական հաստատութիւնը, մնալով գործածութեան փորձը, իր ընթացքին մեթոտով կը ցուցնէ ճշմարտութեան ամէն ըստուգումի առաջնորդող ճամբան: Թող մարդ այսպէս փորձէ անմահութեան հաստատումը: Թող իր լաւագոյն դատողութիւնը վճռէ թէ ճշմարիտ է, և իր դատողութիւնը ապացուցուի տեսանողներուն վճիռով, և յետոյ թող սկսի ապրիլ այնպէս իբրեւ թէ անմահ ըլլար: Հաստատող հետեւանքները ապահովաբար պիտի գան: Այն մարդը որ կ'ապրի իբրեւ թէ անմահ ըլլար, կ'ապրի տիեզերքի մը մէջ ուր բարձրագոյն հոգևոր արժէքները մշտնջենական են, աստղերուն աճումէն և կազմալուծումէն վերջն ալ ապող. ուր անհատականութիւնը, իր մէջ ըլ-

լայ թէ ուրիշներուն մէջ, անհունօրէն թանկագին է և ունի յաւիտենական արգասիքներ. ուր նկարագիրը գերագոյն հոգածութիւնն է կեանքի, որոնց անունով ուրիշ ամէն բան կրնայ զոհաբերուիլ. ուր ընկերային ծառայութիւնը բնաւ պարապ տեղը չի կրնար ըլլալ, եթէ ան կ'արձանագրուի աւելի լաւ դարձուած մէկ մարդու մէջ անգամ, և ուր, բարոյական դատերու հանդէպ ամէն անձնութեամբ, չենք պեղեր արուեստական լիճեր որպէսզի լեցուին մեր սեփական դոյլերովը, օտար տիեզերքի մը հետ անյոյս պայքարի մը մէջ, այլ յաւէտ կը շինենք փոսեր որոնց մէջ պիտի վազէ կենդանի Աստուծոյ յաւիտենական հոգեւոր նպատակը դէպի իր օչատ հեռաւոր աստուածային վախճանը: Անմահութեան ճշմարտութիւնը կը մեծցնէ կեանքը:

Հոս ճիշդ է որ Յիսուս կուտայ իր ամենէն իրական նպատարը յաւիտենական կեանքի վրայ հաւատքին: Անոր անմահութեան ուսուցումը ունի վճիռի հեղինակաւոր արժէք հոգեւոր տեսանողի մը կողմէ, բայց անոր կեանքը ունի ստուգիչ արժէք, մեզի ներկայացնելով միանգամ ընդմիշտ կեանքէ արտադրուող նկարագրի այն տեսակը իբր թէ անմահութիւնը ճշմարիտ ըլլար: Առնուազն մէկ անգամ, անոր մէջ, տեսած ենք թէ ինչ կը նշանակէ յաւիտենական կեանքի ապահովութիւնը նկարագրի համար: Որովհետեւ Յիսուս կը տարբերի նոյնիսկ Սոկրատէն անով որ մինչ Սոկրատ փաստեց ի նպատ անմահութեան և անոր հաւատաց, Յիսուս երբեք չի կեցաւ փաստելու համար, այլ զայն առնելով իբր ընդունուած, իբրեւ անմիջական և անառարկելի յայտնի ճշմարտութիւն, ապրեցաւ այնպէս իբր թէ ան անկասկած ճշմարիտ ըլլար: Ուրիշներ վերլուծած են յաւիտենական կեանքի հաւատալու պատճառները, ինչպէս կրնային վերլուծել Մոցարտի մէկ ժողովածոն և վիճաբանիլ անոնց զեղեցկութիւնը ցուցնելու փաստերուն վրայ. բայց Յիսուս անմահութիւն ապրեցաւ, ինչպէս մարդ մը կարենար Մոցարտի նուագել կատարեալ կերպով: Հետեւաբար երբ մէկը նկատողութեան կ'առնէ Յիսուսի նկարագիրը, որուն մէջ Աստուծոյ վրայ հաւատքը եղաւ առէջը կամ մշտուած իսկ յաւիտենական կեանքի ստուգութիւնը թեզանը, կը տեսնէ կատարեալ ստուգութիւնը անմահութեան վրայ հաւատքին: Այս է ար-

դիւնքը մարդկային կեանքին մէջ երբ անձնական յաւերժութիւնը տեսարանութենէ կ'անցնի նկարագրի ստուգիչ փորձաքարին: Թող մարդ սկսի այնպէս մը ապրիլ որ իբր թէ պիտի չմեռնի, և անոր հոգեւոր յատկութեան զօրութիւնը կը բարձրանայ ապահով աստիճաններով դէպի Բրիստոսանմանութիւն. թող մարդ սկսի այնպէս ապրիլ իբր թէ մահը ամէն բանի վախճանն ըլլար, և նոյնիսկ անոնք որ պաշտպանած են այս զաւանանքը կը խոստովանին թէ նկարագրի ամենէն խոր շարժառիթները կ'ազօտանան, և թէ ընկերային ծառայութիւնը յուսախափ կ'ըլլայ հիասթափութեամբ: Մարդ անձնական յաւերժութեան մասին անհաւատութեան անձնատուր ըլլալէ առաջ, թող նշկատի առնէ սա արդիւնքը թէ այդպիսի աշխարհի մը մէջ նենգութիւնը կը շինէ լաւագոյն նկարագիրը և ճշմարտութիւնը զայն կը կործանէ:

Հետեւաբար ոչ ոք պէտք է կանգ առնէ հանդերձեալ կեանքի տարտամ կարելիութեան հետ: Անմահութիւնը, ենթադրութիւն մըն է, եթէ կուզէք, բայց ձգողութիւնն ալ ենթադրութիւն մըն է, և անոնց շուրջ երկու նկատողութիւններն ալ կ'ընեն և ապահովիլ կը խմբուին ի պաշտպանութիւն: Տիեզերքի բանաւորութիւնը զրաւական է մարդու անմահութեան. առանց անոր Աստուծոյ բարեբարութիւնը միտք չը գար. հոգեւոր տեսանողներուն վճիռը կը հաստատէ զայդ. և երբ կ'ենթարկուի կեանքի ստուգիչ փորձաքարին, կը շինէ ամենէն վսեմ նկարագիրը:

Մահը մեծ արկած մըն է, բայց ոչ ոք պէտք է երթայ առանց համոզուելու անոր ելք մը ունենալուն: Հաւատքի մարդը կը բնայ անոր նայիլ ինչպէս Բոլոմպոս նայեցաւ իր առաջին ճամբորդութեանը Սպանիոյ ծովեզրներէն: Ի՞նչ կայ ծովէն անդին: Չը կրնար պատասխանել. իր բոլոր մասնաւոր ակնկալութիւններն ալ թերեւս սխալ ըլլան. բայց անոր հասկցողութեամբ թափանցողութիւնը ներկայ իրողութիւններու յտակ նշանակութիւններուն մէջ կրնան զինքը համոզել անկասկած թէ ծովը ուրիշ եզերք մը ունի: Այսպիսի վստահ հաւատք, այդպէս հիմնուած բանաւոր փաստերու վրայ, պիտի փոխուի տեսանողութեան, երբ, անհաւատութեան բոլոր արհաւիրքին դիմաց տեսանողներուն յոյսը կը վարձատրուի նոր երկրամասին տեսիլքովը:

(ՎԵՐՋ)

X